

STOR *eller* liten *bokstav?*

Sommarens språkspalt är en något redigerad favorit i repris (från 1995). Det här med stor eller liten begynnelsebokstav tycks förbli ett huvudbry, åtminstone i vissa fall. Inte så konstigt med tanke på att det alltid har funnits gränsfall, där olika skrivsätt är möjliga.

:klarspråk

Stor bokstav ingen nyhet

När Myndigheternas skrivregler kom ut första gången 1991, övergick man till att skriva centrala myndigheters namn med stor begynnelsebokstav. "Det var enklare för", tyckte då kanske en och annan. "Varför ska man ändra, när det hittills har gått bra att skriva med liten bokstav?"

Hittills och hittills. För drygt hundra år sedan var stora bokstäver långt vanligare än de är i dag. Det var när antikvan ersatte frakturstilen på tryckerierna som bruket av stora bokstäver minskade något. Men ännu vid sekelskiftet skrev man i offentliga texter till exempel *Riksdagen* och *Finansdepartementet*. Därefter tog de små bokstäverna över helt i namn på departement, statliga verk och inrättningar. I anvisningar för riksdagstrycket från 1944 hittar man det iögonfallande exemplet *svenska akademien*.

Med andra ord: bruket ändras, liksom betraktelsesättet. Följande tänkvärda citat är hämtat ur Gösta Bergmans uppsats *Kunglig språkvård* (1952):

För den som var med då "en artilleri- och ingenjörsskola" inrättades eller "en kontroll- och justeringsbyrå", "en statistisk centralbyrå", "ett jordbruksdepartement" osv. förblir dessa benämningar länge appellativer (artnamn), ja Kungl. Maj:t förbehåller sig alltså rätten att betrakta dem som sådana. Det ligger något patriarkaliskt eller landsfaderligt över detta betraktelsesätt. För kungen är det fråga om hans musikaliska akademi (Vår musikaliska akademi). Annorlunda ställer det sig för undersåtarna, den stora allmänheten. För dem är Musikaliska akademien, Tekniska högskolan, Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Statistiska centralbyrån m.fl. individuella egennamn, och det är därför naturligt att ge dem stor begynnelsebokstav. Att det sedan finns gränsfall är förvisso sant.

Skriver man kortformer med stor eller liten bokstav?

Namn som består av flera ord (*Statens jordbruksverk*) har ofta en kortform (*Jordbruksverket*). För att avgöra om en kortform skall skrivas med stor eller liten bokstav, måste man ställa sig frågan: "Vet läsaren vilken myndighet som avses om jag skulle använda **enbart** kortformen i min text?"

Om svaret är ja, skrivs kortformen med stor bokstav (*Jordbruksverket*, *Alkoholinspektionen*, *Riksbanken*).

De kortformer som förekommer hos regionala och lokala myndigheter och organ, t.ex. *länsstyrelsen* och *polismyndigheten*, kan ge upphov till en särskild osäkerhet. Inom den egna myndighetens verksamhetsområde kan det å ena sidan

kännas naturligt att skriva *Länsstyrelsen*, när läsaren absolut inte kan missförstå vilken länsstyrelse som avses. Å andra sidan krävs det liten bokstav när man talar om myndighetens funktion i allmänhet: "En debatt fördes om länsstyrelsens organisation och beslutsförfarande". Därför kan det vara enklast att använda liten bokstav genomgående.

Om svaret på frågan däremot är nej, skrivs kortformen **aldrig** med stor bokstav. Det innebär att kortformen *länsstyrelsen* aldrig skrivs med stor bokstav i Regeringskansliets texter. Inte heller *gemenskapen* eller *unionen* skrivs med stor bokstav, åtminstone inte så länge det här i världen finns andra gemenskaper eller unioner att blanda ihop dem med.

Naturligtvis skrivs inte heller så allmänna kortformer som *nämnden*, *styrelsen*, *rådet* med flera med stor bokstav.

Namn som inleds med adjektiv

Man skriver **inte** ut någon bestämd artikel framför ett **namn** som inleds med ett adjektiv, till exempel *Europeiska gemenskapen*. (Vem skulle få för sig att sätta bestämd artikel framför *Förenta nationerna* eller *Statistiska centralbyrån*?)

Ibland kan ett sådant namn föregås av en beskrivning, till exempel *den nybildade Europeiska unionen* eller *den s.k. Södra länken*.

Om man är osäker på om uttrycket är ett namn eller bara en beskrivning, kan det vara lugnast att hålla sig till liten bokstav, som vid uttryck som *den europeiska marknaden*.

Sammansättningar med namn på myndigheter

I skrivreglerna finns ganska utförliga regler om bruket av stor eller liten bokstav i sammansättningar med personnamn eller geografiska namn. Men hur gör man vid sammansättningar med **namn på myndigheter och dylikt**? Skriver man *lagrådsyttrande* eller *Lagrådsyttrande*, *kyrkofondsbidrag* eller *Kyrkofondsbidrag*?

Här finns det tyvärr inte någon enkel regel att luta sig mot. Om sammansättningen är vanlig, är det mest lämpligt att använda liten bokstav (*lagrådsyttrande*, *lagrådsföredragning*). Om sammansättningen är tillfälligt bildad, **kan** man använda stor bokstav (*Kyrkofondsbidrag*). En förutsättning är dock att namnkaraktären framträder tydligt i förleden, det vill säga att det, som i det här fallet, är fråga om ett bidrag från Kyrkofonden och inte ett bidrag som har anknytning till någon kyrklig fond vilken som helst.

Stina Malmberg

Språkexpert i Regeringskansliet